

TÜRKMƏN ƏDƏBİYYATINDA SƏMƏD VURĞUN MÖVZUSU

Türkmən ədəbiyyatşünası Əkbər Ruhi yazır: "Nəsiminin, Füzulinin dərin mənalı şeirlərinin türkmən xalqı arasında öz milli ədəbiyyatının nümunələri kimi sevilib oxunması bu iki xalqın ədəbiyyatının arasındakı yaxınlığın nümunəsi deyilmi? Bu misalların sayını artırmaq çətin deyildir." (1,33)

Əlbəttə, ədəbiyyatlarımız arasındakı bu kimi mədəni, mədəni əlaqələr bu xalqlar arasındakı dostluğu və qardaşlığı daha da zənginləşdirirdi. Bununla da bu xalqların bir-birinə qaynayıb-qarışmasına əlverişli şərait yaranırdı. Sovet hakimiyyəti illərində də bu ədəbi-mədəni əlaqələr qarşılıqlı bir şəkildə inkişaf etmişdir. Belə ki, Azərbaycan ədəbiyyatının yaradıcılarından C.Cabbarlı, S.Vurğun, M.Hüseyn, M.İbrahimov, S.Rüstəm, R.Rza, M.Rahim, Ə.Məmmədخانlı, S.Rəhimov, Mir Cəlal, B.Vahabzadə, N.Xəzri və başqalarının əsərləri türkmən oxucularına yaxından tanış idi. Çünki onların əsərlərini türkmən xalqı öz ana dilində oxuyurdu. Xüsusən S.Vurğun Türkmənistanda daha məşhur idi.

Bu çoxmillətli sovet şeirinin klassik nümayəndəsi olan S.Vurğunun seçilmiş əsərlərinin bircildliyi

hələ əllinci illərdə, şairin sağlıq dövründə Türkmənistanın ən görkəmli şairlərindən olan Q.Seyitliyev, D.Xaldurdi, Y.Nəsirli, Q.Qurbansəhətov, A.Ataçanov, Q.Brunov, A.Kovusov tərəfindən tərcümə edilmişdir. Bu kitaba tanınmış şairin lirik şeirləriylə yanaşı, bir sıra poemaları da salınmışdır. Bu bir cildlikdə "Zəncinin arzuları", "Muğan", "Aygün", "Zamanın bayraqdarı", "26-lar" və "Vaqif" dramı yer alır. Bundan başqa onun "İnsan" faciəsi Q.Burunov tərəfindən tərcümə edilərək Mollanəpəs adına Türkmən Dövlət Akademik Dram Teatrı tərəfindən tamaşaya qoyulmuşdur. Onu da qeyd etmək ki, bu əsər çox yüksək səviyyədə türkmən dilinə tərcümə edilmişdir. Ümumiyyətlə, S.Vurğunun türkmən dilinə orijinaldan birbaşa tərcüməsi, əlbəttə, əsərə çox şey qazandırır. Oxucularına əsəri itkisiz çatdırır. Türkmən yazıçıları S.Vurğun haqqında hər zaman yüksək şövq və böyük ruh yüksəkliyi ilə danışıblar. Görkəmli türkmən yazıçısı B.Kerabayev S.Vurğunun Sovet poeziyasının fəxri adlandırmışdır. Onlar eyni zamanda yaxın dost olmuş, həmişə bir-biri ilə zarafat etmiş, bir-birini incə ehamlarla dindirmişlər. Bu dostluğun, mehribançılığın, sədaqətin nəticəsi idi ki, bu bərdə Ə.Ruhi belə yazırdı: "Yadımdadır ki, Moskvada Yazıçılar İttifaqında səmədlə bir görüşümüz zamanı Türkmənistanda Qaflan ovu varmı? - deyər o, məndən soruşdu. Doğrusu, mən cavab verməyə çətinlik çəkdim. O vəziyyəti aydınlaşdırmaq üçün Kerabayevin onu Qaflan ovuna çağırıldığını söylədi. Mən güldüm və sözümə davam edib: - Berdi ağa yaman çoxbilmişdir - dedim". (2)

Səməd Vurğunun Türkmənistandakı dostlarından biri də məşhur türkmən yazıçısı Ata Qovşudovdur. Bu yazıçı ilə isə Səməd Vurğun Yerevanda Sayadnovanın yubileyində tanış olmuşdur. Burada maraqlı bir cəhəti də demək zəruriyyəti yaranır. Belə ki, yubiley günlərində "Koroğlu" eposunu hansı xalq tərəfindən yazılması haqqında mübahisə düşür. Yubileydə iştirak edən bir çox xalqların nümayəndələri bu eposu özününki hesab edir və qızğın mübahisəyə girişirlər. Hər kəs müəyyən dəlillər gətirərək bu eposun məhz öz sənət nümunəsi olduğunu, onun doğruluğunu sübut etmək üçün bir sıra dəlillər gətirir. Bir tərəfdə sakitcə oturaraq bunları dinləyən A.Qovşudov bu mübahisələrə müdaxilə edərək deyir: -Yoldaşlar, mən hamınızı dinlədim. "Koroğlu" heç birinizinki deyil, o bizim türkmən xalqının dünya xalqlarına verdiyi böyük hədiyyəsidir, sizin gətirdiyiniz dəlillər boşdur. "Koroğlu" türkmən xalqının oğludur. İnanmasanız hamınızı Türkmənistanla gəlməyə çağırıram. Mən o yerdə sizə Koroğlunun atının yəhərini, qılıncını və atınınqopetdağda dırnağının daşa dönmüş möhrünü göstərməyə hazırım. Onun qılıncı və yəhəri bizim evimizdə indiyə kimi saxlanılır. Kimdə belə əsas varsa buyursun meydana. A.Qovşudov kef məclisində söylədiyi bu fikirləri ilə hamını, o cümlədən S.Vurğunun belə heyran qoymuşdur. Maraqlıdır ki, A.Qovşudovun bu sözlərindən sonra heç kəs bir anda olsa belə səsini çıxarmayıb.

Əkbər Ruhi hətta Bakıda da S.Vurğunla bir neçə dəfə görüşüb. O, bu görüşlərin biri haqqında belə yazırdı: - Ata Qovşudov necədir? Çox maraqlı adamdır. Mən onun Yerevanda "Koroğlu"nu müdafiə etməsinə heyran qaldım. Əkbər, doğrudanmı Koroğlunun qılıncı və atının yəhəri Ata Qovşudovların evindədir? deyər Səməd Vurğun məndən soruşdu. Mən onun sadəliyinə güldüm və sonra: - Səməd Koroğlu dövründən indiyə qılınc yəhər qalarmı?- dedim. Siz atanın kefinin saz vaxtına rast gəlmisiniz. O da fantaziyasına qol qanad verib sizə qalib gəlmişdir. Səməd gülüb dedi: - öz xalqını belə sevməyi, onun keçmişinə güvənməyi bacarmaq lazımdır. Ata həqiqətən öz xalqının oğludur.

Türkmən şairi Qara Seyitliyev də Səməd Vurğunla yaxından tanış idi. Q.Seyitliyev Bakıda Pədoqoji İnstitutun Dil-ədəbiyyat fakültəsində oxuyarkən Səməd Vurğunun əsərləri ilə yaxından tanış olmuşdur. O, Bakıda keçirdiyi tələbəlik illərində bütövlükdə azərbaycan şeirinin və əsasən S.Vurğunun yaradıcılıq təsirindən çıxıb bilməmişdir. Təsədüfi deyildir ki, onun ilk şeirlər kitabı müzakirə ediləndə türkmən şairləri bu əsərləri Azərbaycan ədəbiyyatına daxil etməyə çalışırdılar və hətta onun şeirlərinin Azərbaycan dilində yazıldığını iddia edənlər də var idi. Əlbəttə bu münasibət yalnız idi. Lakin digər bir tərəfdən şübhəsiz ki, əsassız deyildi. Həqiqətən də "Şairin lirikası" adlı ilk kitabı xüsusən S.Vurğunun böyük və əvəzsiz təsirini əyani şəkildə təsdiq edirdi. Q.Seyitliyevin "Şairin lirikası" özünün məzmun və mündərcəsinə, mövzu və ideyasına görə hər iki xalqın qardaşlığına, doğmalığına olan sevgini göstərir. Q.Seyitliyev ilk kitabında dərc etdirdiyi "Aycamal" şeirində Türkmənistan Ali Sovetinin deputatı məşhur toxucu Aycamal azərbaycan xalqının zəhmətkeş qızı Bəsti Bağirova ilə yanaşı qoyur, onların hər ikisinin zəhmətinə əhsən deyir, alqışlayırdı. Azərbaycanın məşhur təyyarəçi qızı Sonaya həsr etdiyi şeiri də onun yaradıcılığından qırmızı bir xətt kimi keçir. Bu da şairin yaradıcılığında Azərbaycan mövzusunun xüsusi bir yer tutduğunu göstərir. Q.Seyitliyevin son dövr yaradıcılığında yer alan "Ürəyimiz bir bizim" şeirində onun xalqımıza onun torpağına bağlılığı özünü nümayiş etdirir. Türkmən şairi səməd Vurğunla çox yaxın

dost idi. Belə ki, Q.Seyitliyev Səməd Vurğunun təşəbbüsü ilə Azərbaycan Sovet Yazıçılarının II Qurultayında, Niazminin yubileyində, Səməd Vurğunun 50 illiyi münasibətilə keçirilən yubileyində, eləcə də Səməd Vurğunun dəfn mərasimində iştirak etmişdir. Hətta Səməd Vurğunun məzarı başında onun ölümü münasibətilə yazdığı şeiri də oxumuşdur:

Bu dünya durduqca Səməd duracaq,
Səmədin ürəyi müdam vuracaq.

Bu illərdə türkmən yazıçısı Q.Seyitliyev, S.Vurğun, S.Rüstəm, R.Rza, O.Sarıvəlli ilə daha möhkəm tellərlə bağlı idi. Türkmən şairi Ata Niyazovun dediyi kimi: "Qara nəinki Azərbaycan poeziyasına, hətta Azərbaycan dilinə vurulur. Onu mükəmməl bilir və bu dil şairin ikinci ana dilinə çevrilir"(3). Onun yaradıcılığına ustası Səməd Vurğunun çox böyük təsiri olmuşdur. Xüsusən, S.Vurğunun "Bəsdı" poemasının təsirini türkmən şairində təsirini duymaq çətin deyildir. Q.Seyitliyev yuxarıda dediyimiz kimi, Aycamalla Bəsdı Bağırovanı öz əsərində vəhdətdə tərənnüm edir:

Açır qucağını dağlar, dərələr,
Sorağın dillərdən dillərə düşür.
Danışır radio yazır qəzetlər,
Qafqaz ellərinə gəlib yetişir.
Vəfalı qız çoxdur burda sənənin tək,
Qara qaş, qara göz, laləli üzlər.
Görəndə Bəsdini Aycamal inan
Açır qucağını pambıqlı düzlər.
Bəsdidir Qafqazın ayı, ulduzu,
Sən də azad qızı Türkmənistanın. (4)

Q.Seyitliyev S.Vurğunun poeziya yaradıcılığından təsirlənməsinin, bəhrələnməsinin nəticəsidir ki, türkmən şairi xalq şairi Səməd Vurğunun əsərlərini də böyük məhəbbətlə öz doğma dilinə tərcümə etmişdir. Q.Seyitliyev öz sənətində kamilləşdikcə S.Vurğun ənənəsinə daha da yaxınlaşır, S.Vurğunun təsiri daha qabarıq duyulur. Həmçinin Q.Seyitliyev Səməd Vurğunun beynəlxalq mövzuda yazdığı əsərlərdən bəhrələnərək "Kopetdağın" silsilə şeirlərini və "Kamal" adlı poemasını yazmışdır.

Səməd Vurğunun türkmən şairi Q.Seyitliyevə olan təsirində hətta o xalqın öz ədəbiyyatşünasları belə danışır və söz açır. Kərim Qurbannəpəsov: "Mən Q.Seyitliyevin yaradıcılığında Səməd Vurğunun dərin romantikasını daha çox duyuram" - deyir.

SSRİ Elmlər Akademiyası Məhtumqulu adına Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun Ədəbi Əlaqələr şöbəsinin müdiri, filologiya elmlər doktoru Seyid Qarriyev 21 mart 1976-cı ilin 23 nömrəli "Edebiyyat və Sunqat" qəzetində Səməd Vurğuna həsr olunmuş "dahi söz ustası" adlı məqaləsində yazır: "Onun (S.Vurğunun) yaradıcılıq ənənəsi, üslub və romantikası türkmən şairlərindən Qara Seyitliyevin, Ruhi Əliyevin və başqalarının yaradıcılığında öz təsirini göstərdi və onların kamilləşməsində rol oynadı".

Göründüyü kimi, Azərbaycan sovet poeziyasının bayraqdarı sayılan S.Vurğunun Q.Seyitliyevə istər forma və məzmun, istərsə də ideya və üslub baxımından çox böyük təsiri olmuşdur. Ədəbi əlaqələr müstəvisində xüsusi yeri olan Azərbaycan və Türkmən ədəbi əlaqələrində S.Vurğun və Q.Seyitliyev cütlüyü xüsusi bir yer almışdır və daha xarakterikdir. Şairin ilk şeirlər məcmuəsindən başlayaraq bu təsiri - xalq şairi Səməd Vurğundan faydalandığını görmək çətin deyil. Səməd Vurğunun təzə şeir forması yaratması hamıya yaxşı məlumdur. Belə ki, dörd misralı bəndin sonunda həmin bəndin ikinci misrasını təkrar edərək, yeni forma yaratmışdır. Q.Seyitliyev də bu şeir formasında müəyyən qədər şeirlər qələmə almışdır.

S.Vurğun poeziyasının təsiri özünü A.Atacanovun yaradıcılığında da göstərməkdədir. Bu təsiri türkmən şairi "Bakıda" adlı şeirində daha açıq-aydın duymaq olur. Moskvada keçirilən Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənətinin birinci on günlüyü zamanı Kreml sarayındakı qəbulda S.Vurğunun oxuduğu şeirini əsas tutaraq A.Atacanov belə yazmışdır:

Türkmən səhrasının qönçə gülündən,
Bəxtiyar xalqımın incə dilindən.
Günəşli ölkədən günəş yurduna,
Çox salam gətirdim alqış gətirdim,
Ürək məhəbbətin sizə yetirdim.

Fikir verin, bu şeir S.Vurğunu aşağıdakı misraları ilə necə də həmahəngdir:

Bakının sayrışan ulduzlarından,
Çadrasız, boyasız el qızlarından,
Bizim aşuqların simli sazından,
Şərqi qapısında yanan bir şamdan,
Günəşli gündüzdən, azad axşamdan,
Azad səntimdən, azad dilimdən
Mənə könül verən öz sevgilimdən.
Salam gətirmişəm hüzuruna mən,
Bu gündən, gələcək qərinələrdən.

1960-cı ildən çap edilmiş "Azərbaycan ədəbiyyatı SSRİ xalqları dillərində" bibliografik göstəricilərinin verdiyi məlumata görə Səməd Vurğunun şeir və poemalarından ibarət "Seçilmiş əsərləri" ilk dəfə 1957-ci ildə türkmən dilində tərcümə olmuşdur. S.Vurğunun türkmən dilində tərcümə olunmuş "Seçilmiş əsərləri" əsasən demək olar ki, orijinaldan tərcümə olunmuşdur. S.Vurğunun "Seçilmiş əsərlər" ini türkməncəyə K.Qurbansəhətov, D.Xaldurdi, Y.Nəsirli, A.Atacanov və başqa türkmən şairləri tərcümə etmişlər.

Vətənimizin şairə olan böyük məhəbbəti türkmən şairi İ.Nuriyevin "Şəkiddə Səməd Vurğun gecəsi" adlı şeirində çox poetik bir şəkildə qələmə alınmış, parlaq bir formada əks etdirilmişdir. Onu da qeyd edək ki, həqiqətdə belə bir rəsmi poetik gecə olmamışdır:

Zehnimə həkk olub söhbəti, sözü,
Dostlar, çox şairə edirəm hörmət.
Heç kəsə qəlbimdə olmayıb düzü,
Vurğuna bəslənən sonsuz məhəbbət.

Türkmənistanın şair oğlu böyük Səməd Vurğun bax belə bir coşquyla vəsf etmişdir. Doğrudan da, Şəkiddə təşkil olunan bir ziyafət öz-özünə Səməd Vurğunun poeziya gecəsinə çevrilmişdir ki, bu da qardaş yurdumuzun, dost diyarımızın şair oğlunun qələmində gözəl bir şeir nümunəsinə çevrilmişdir. Türkmən xalqının Səməd Vurğuna olan sonsuz məhəbbətinin tərcümanı kimi səslənir:

Nə elan yazıldı, nə dəvətnamə...
Görüş ziyafətdə başladı birdən.
Durub baxa-baxa dörd tərəfinə,
Çox da düşünmədən söz alan oğlan.
Demək istədiyi sağlıq yerinə,
Bir bənd şeir dedi Səməd Vurğundan.

Şair göstərir ki, bu ziyafətdə bir oğlan sağlıq demək istəsə də özündən asılı olmayaraq Səməd Vurğundan bir bənd şeir oxuyur. Sonra isə daha başqaları onun səsinə səs verərək bu ziyafəti Səməd Vurğunun şeir gecəsinə döndərirlər. bu da sadə xalqın S.Vurğun poeziyasına necə bağlı olmasından soraq verirdi, məclisdə hamı Səməd Vurğundan şeir söyləyir:

Sonra bir başkası yenə başkası,
Beşinci, onuncu durub yerindən.
Oxudu şairin bahar ətirli,
Qüdrətli, hikmətli şeirlərindən.

Türkmən şairinin gəldiyi qənaət belədir ki, fəhlə də, kəndli də, hətta raykom katibi də öz dilində Vurğun poeziyasından nümunələr səsləndirir:

Oxudu sürücü, oxudu fəhlə,
Coşdu obasında, elində Vurğun.
Raykom katibinin dilində Vurğun
Vurğunlar, Vurğunlar alışı hamı
Nəğməyə qərq oldu Şəki axşamı.

Şair göstərir ki, Vurğun poeziyası onlar üçün belə bir mənəvi qidaya çevrildi ki, bütün yeməklər, şərbət və şərablar elə tökülüb süfrə üstündə də qaldı. Vurğun poeziyası onlara hər şeyi unutturdu:

Bu gecə süfrədə qaldı xörəklər,
Şərbətlə, şərabla doldu qədəhlər.
Bu gecə Vurğunun odlu ürəyi,
Unutturdu bizə yeyib içməyi.

Unutduq nəğmənin qanadlanaraq
Otağın içində uçuşunu da.
Unutduq şeirə aşiq səhərin
Qapını oğrunca açışını da.

Ziyafət səhərə qədər uzanır. Belə ki, şairin təsvirində sübh-tezdən pəncərədən otağa düşən al günəşin zərrin şəfaqləri, məhz Vurğun şeirləri idi. Ziyafətdə iştirak edən şairlər belə S.Vurğuna artıq şeirlər qoşmağa başlayırlar. Türkmən şairi İ.Nuriyev şeirdə göstərir ki, mən də səhər çağı dağlara boylandım, o dağların görkəmində Vurğun qamətini, Vurğun vüqarını gördüm:

O başdan açaraq pəncərələri,
Ustad şeiri kimi günün telləri.
İçəri axanda məclis coşurdu,
Şairlər Səmədə şeir qoşurdu.
Şirin dillərində mətin sətirlər,
Həyəət gedəndə bir neçə nəfər.
Mən də misraların tutub əlindən,
Səhərlə görüşə şeirlə çıxdım,
Durub əzəmətli dağlara baxdım.
Vurğun qartal olub qanad çalırdı,
Şair cavanlaşır dağ qocalırdı.

S.Vurğun, əlbəttə, türkçülüyümüzün poeziyada statusa çevrilən rəmzidir. Odur ki, şairin mənəvi hamisinə çevrilən türkmən yazarları və ədəbiyyatşünasları müəllif haqqında vaxtaşırı dönə-dönə dəyərli bədii-elmi fikirlər söyləmişlər, şairə türk qanından axıb gələn doğma hiss və duyğularını böyük sənətkara çatdırıb bilmişlər. Onun möhtəşəm poeziyasını türkmən xalqının oxucularına sevdirmişlər, yüksək bir coşquyla yaxından tanıdığını bilmişlər. Heç də təsadüfi deyildir ki, vaxtiylə türkmən xalqının istedadlı və görkəmli xalq yazıçısı Berdi Kerbabayev yüksək bir şövqlə S.Vurğun haqqında belə yazmışdır: "Səmədi bir dəfə görəndə, onun hər hərəkətini, baxışını ömrü boyu unutmaz. Səməddə bir igid, bir qartal görkəmi vardır. O, mübahisədən çəkinməz, ta həqiqət aydın olana qədər mübahisə edərdi. O, dumanlı xasiyyəti, dumanlı sözləri sevməzdi: "Bu sözlər S.Vurğunun mənəvi portretini üzə çıxarır, onun bütöv bir xarakterə malik olduğunu göstərir.

Hələ 1956-cı ildə B.Kerbabayev şairin yubiley məqaləsində onun kamil bir sənətkar olduğunu qeyd edərək özünün ən yaxın ürək dostu, qələm və duyğu qardaşı olduğunu bildirir. Eləcə də onun odlu, atəşli bir şair olmasını göstərir. O deyirdi ki, Səməd Vurğun milyon-milyon oxucuların pərəstişkarı, sevimli şairidir. Azərbaycan şairinə bu yubiley günündə B.Kerbabayev coşqun və təlatümlü bir şair olduğunu fəxrə bildirərək, onu təbrik edərək, ona uzun ömür, mənalı həyat arzulayır: "Mən onun salamat yaşamasını daim qartal kimi uçmasını istəyirəm. Onun titrək dost ürəyi ilə qucaqlayır, həyəcan və fərəhlə öpürəm..." (11 may 1956-cı il nepitdağ)

Böyük xalq şairimiz Səməd Vurğunun yubiley şənliklərinə ölkəmizin müxtəlif yerlərindən ədəbiyyat xadimləri gəlmişlər. Unudulmaz şairimiz haqqında türkmən şairi Xudaverdi Durdıyev də öz ürək sözlərini söyləmişdir: " Hər bir xalqın inkişaf tarixində elə sənətkarlar olur ki, həmin xalqın mənəvi simasını müəyyən edir və onların yaratdığı irs, dünya mədəniyyətinin faktlarından birinə çevrilir. Şəxsən mənə elə gəlir ki, S.Vurğun sovet dövründə yaşamış ən böyük şairlərdən biridir. Bunu da demək xoşdur ki, biz türkmənlər onu öz ana dilimizdə oxuyuruq. Səməd Vurğun Berdi Kerbabayevlə dostluq edərdi. Onların yaxınlığı şəxsi münasibətdən çox ədəbiyyatların dostluğu, hardasa xalqların qardaşlığı demək idi. Bu gün çox təəssüf edirəm ki, bizim ədəbi münasibətlərimiz arzu olunan səviyyədə deyil. Mən Azərbaycan Yazıçılar İttifaqında keçiriləcək işgüzar görüşdə konkret təkliflərimi deyəcəyəm. Əlaqələrimizi artırmaq üçün birlikdə yeni formalar tapmağa çalışacağıq. Elə hesab edirəm ki, görüşün müsbət nəticəsi olacaq. Bu, həm də S.Vurğunun arzusudur, onun ruhuna hörmətdir. S.Vurğunun şəxsiyyəti, yaradıcılığı haqqında türkmənlərin çox zəngin təəssüratları var. Onun poeziyası, necə deyirlər qanımıza o qədər işləyib ki, düşünürük o, həm də bizim böyük sənətkarımızdır. Yubiley gecəsi çıxışımızda fəxrə yüksək məsuliyyət hissi ilə dedim ki, biz aşkar etdiyimiz danışmağı, düzgünlüyü, insanları sevməyi və onlara sədaqəti, xırda məhəlli hisslərə qapılmamağı geniş bəşəri problemləri həll etməyi, dünyanın dərdini çəkməyi bu böyük şairdən öyrənməliyik. Mən qələm dostlarıma - Azərbaycan yazıçılarına yeni-yeni yaradıcılıq nailiyyətləri arzulayıram. Qoy, onların yaratdıqları əsərlər Vurğun adına, Vurğun ənənəsinə

layiq olsun".

Yuxarıda qeyd etdiyimiz yubiley çıxışında göründüyü kimi, Türkmənistanın tanınmış sənətkarı X.Durduyev Azərbaycanın xalq şairi S.Vurğunu öz xalqının şair oğlu hesab edir. Bu yaxınlığa baxmayaraq, ədəbiyyatlar arasındakı bu münasibətlər onu heç də qane etmir. Bu münasibətlərin daha da isti və qaynar olmasını arzulayır. Türkmən şairi A.Orazgəldiyev isə "Ölməzlik zirvəsində" adlı şeirində Azərbaycan torpağının hər guşəsində S.Vurğun adının əziz və müqəddəsliyindən söz açır. Azərbaycan göylərində uçan durnaları S.Vurğunun durnalaşan ürəyi zənn edən şair, böyük sevinclə qürurla deyir:

Azərbaycan torpağında
Görmədilər yorğun məni.
Hara getdim qarşıladi,
Yola saldı Vurğun məni.
Hünər duydum, zəfər duydum,
Nəğmə duydum mən səşində.
O, uçurdu ölməzliyin,
Əl çatmayan zirvəsində.
Bax, budur, qardaşlığın əsl tərənnümü.

Şair qəlbinin günəş hərarəti neçə-neçə könülləri nura qərç edib neçə-neçə şeir sevər ürəkləri daha da rıqqətə gətirib. Odur ki, şairin parlaq obrazı qələm dostlarının bədii və xatirə ədəbiyyatlarında bir daha canlandırılır. Dəyəri və qiyməti öz kamilliyini, böyüklüyünü tapır.

Türkmən şairi Annə Kovusovun S.Vurğun haqqında söylədiyi fikirlər də maraqlı və orijinaldır. Onun "Böyük xalq şairi" məqaləsi bu baxımdan daha səciyyəvi və dəyərlidir. Müəllif yazırdı: "Mən ilk dəfə S.Vurğunu 1952-ci ildə M.Qorqi adına Ədəbiyyat İnstitutunda oxuyan zaman gördüm, o zaman bizim institutda bir sıra cavan Azərbaycan şair və yazıçıları da təhsil alırdılar. Salam Qədirzadə, Ə.Kürçaylı, İ.Hüseynov, Ə.Kərimov, C.Novruz, H.Arif bizimlə bir yerdə oxuyurdular. Tanınmış türkmən dramaturqu, SSRİ dövlət mükafatı laureatı H.Muxtarov da bizimlə bir yerdə təhsil alırdı. Biz hamımız dost idik. Bir ailə kimi mehriban yaşayır, bir gəzərdik. Bir gün institutumuzda S.Vurğun qonaq gəldi. Bu bütün instituta bir hadisəyə çevrildi. Biz onunla görüş təşkil etdik, görüşə institutumuzun bütün tələbələri toplaşmışdılar. Böyük şair görüşdə çıxış etdi. Bizə ədəbiyyatın sirlərindən danışdı. Suallarımıza cavab verdi. Yeni şeirlərindən oxudu. "İstiqbal tərənləri" adlı kitabını avtoqrafla bizə sovqat etdi.

Türkmən şairlərinin yetişməsində S.Vurğunun Türkmənistanda çap olunan kitablarının böyük təsiri olmuşdur. Onun əsərlərinin türkmən dilinə tərcüməsində Q.Seyitliyevin, Kərim Qurbannəpəsoyovun, Ata Atacanovun, Qurbandırdu Qurbansəhətovun böyük xidmətləri olmuşdur. Bu şairlər S.vurğunu tərcümə edərkən böyük bir məktəb keçmişlər. Onun türkmən dilində bir neçə kitabı çapdan çıxmışdır. S.Vurğunun əsərlərini türkmən oxucuları böyük həvəslə oxuyurlar. Məhdimqulunun, Kəminənin, Ləlinin, Seydinin kitabları kimi S.Vurğun əsərləri də türkmən poeziyasının əldən-ələ gəzən nümunələrinə çevrilmişdir.

A.Ömərova S.Vurğunu özünün böyük qardaşı hesab edirdi. Azərbaycanda olduğu günlərdə özünü Vurğunsuz tək-tənha hesab edir. Bu həsrətdən gözlərini qan yaşla dolduğunu bildirir:

Dolubdur ürəyi buludların da,
Elə bil ildırım göydə laçıdır.
Əli güllü ağam, tez gəl hardasan,
Səhrələr qoynundan gələn bacındır.

A.Ömərova sonsuz bir ürək yangısı ilə S.Vurğunu xatırlayır, xəyalında onunla söhbət edərək həmişə qarşıma çıxardın deyir:

Həmişə çıxardın qabağıma sən,
Yenə nur çiləyən qızıl günəş tək.
Həsərətindən yanan ulduzlar kimi,
Od tutub alışır sinəmdə ürək.
Ürəyim bənövşə Vüqarın çinar,
Səninlə görüşmək xoşbəxtlik imiş.
Gözlərin gözümdə qalib yadigar,
Ayrılıq ən böyük bədbəxtlik imiş.

Şairə Ağcamal Ömərova Azərbaycan şairinin zəngin mənəviyyatından, gülər üzündən, gözəl

xasiyyətindən söz açır, öz poetik nümunəsi də əsl xarakter portretini yaradır. Onun poetik dünyasının rəngarəng və çoxşaxəli olmasında yüksək şövq ilhamla söz açır, onu şeirə canlı qəzələ, nəğməli bir saza bənzədir:

Gözlərin gülərdir, üzün gülərdir,
Sən bir qəzəl idin, sən bir saz idin.
Çalib çağırardın gültək açardın,
Sən bir nəğmə idin, sən bir saz idin.

Məhz elə bu kökdən gələn ruhi qohumluğun nəticəsidir ki, S.Vurğunla öz müasir türkmən sənətkarları belə bir yaradıcılıq və mənəvi yaxınlıq müstəvisində bu qədər doğmalıq mövcuddur. Adət-ənənəmizdəki, məişətimizdəki eynilik folklorlarımızda olduğu kimi yazılı ədəbiyyatlarımızda da qohumluğun vəhdəti üçün zəmin yaradır. bu iki xalqın qədim köklərindən nəşət edən mədəniyyət S.Vurğun və türkmən xalqı arasında müəyyən mənəvi körpülərin yaranması üçün güclü stimül yaradır, türkmən şairlərinin S.Vurğuna olan sevgi və ehtiramı da bu platforma üzərində formalaşır və inkişaf edir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Əfəndiyev Ə. "Səməd Vurğunun əsərləri SSRİ xalqları dilində" məqaləsi. Azərbaycan gəncləri, 26 avqust 1960-cı il
2. Ruhi Ə. "Səməd Vurğun və Türkmən ədəbiyyatı" məqaləsi. ADU Dil-Ədəbiyyat, 1976, №5, s.33.
3. Kerbabayev B. Azərbaycanın xalq şairi "Ədəbiyyat və Suntaq", 23 mart 1966 (türkmən dilində).
4. Xəlilov P. "Səməd Vurğun və SSRİ xalqları ədəbiyyatı" məqaləsi. ADU Dil-Ədəbiyyat, 1976, №5, s.3.
5. Sapayev O. Səməd Vurğun "Muqamlılar" qəzeti, 20 mart 1966 (türkmən dilində)

Açar sözlər: ədəbiyyatşünas, ədəbi əlaqələr, türkmən ədəbiyyatı, ideya, üslub.

Ключевые слова: литературовед, литературные связи, туркменская литература, идея, стиль.

Key words: literary critic, literary connection, Turkman literature, idea, style.

РЕЗЮМЕ

Самед Вургун в туркменской литературе

В статье впервые рассматривается тема Самеда Вургун и туркменской литературы с позиции литературных связей. Также исследуется творчество Самеда Вургун с точки зрения туркменской литературно-теоретической, художественно-эстетической мысли. В статье говорится о дружеских связях Самеда Вургун со многими туркменскими поэтами. В статье занимает значительное место мудрые высказывания о творчестве С.Вургун туркменских писателей и литературоведов.

Подчеркивается также влияние С.Вургун на творчество туркменских поэтов. Освещается во всех параметрах проблема взаимосвязей С.Вургун и туркменской литературы.

SUMMARY

Theme of Samad Vurgun in Turkman literature

The article deals with the literary connection of Samad Vurgun and Turkman literature. At the same time the literary activities of Samad Vurgun investigated on the turkman literary-theoretical and the literary-aesthetic thought. In the article is shown the links of brotherhood of Samad Vurgun with some Turkman poets. And the saying of turkman writers are literary-critics about Samad Vurgun are taken the special place in the article. Also about the influence of Samad Vurgun on the Turkman poets in spoken in the article. Here the problem of Samad Vurgun and Turkman literature is investigated with all peculiarities.

GƏYÇİ: dos. E.Vəliyeva

Məmmədova Svetlana Əliabbas qızı56

ƏZİZƏ CƏFƏRZADƏ HEKAYƏLƏRİNDƏ FOLKLOR MÖVZUSUNDA
QƏLƏMƏ ALDIĞI HEKAYƏLƏR

56 dosent, fil.ü.f.d., a. e. i.